
Almanya ve Japonya'da Hükümet Politikaları ve Ekonomik Kalkınma:Şüpheli Bir Yeniden Değerlendirme*

Frank B. Tipton, Jr.**

Bir arada değerlendirildiğinde son çalışmalar on dokuzuncu yüzyıl Alman ve Japon bürokratik elitlerinin ekonomik kalkınmayı teşvik etmede geleneksel olarak kabul edilenden çok daha az başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Doğrudan hükümet yardımları ne kapsamlı ne de başarılıydı. Özellikle finansal yapılarda olmak üzere hükümetin sponsorluğunda gerçekleşen kurumsal değişimin çok az faydalı etkisi olmuştu. Her iki ülkedeki kalkınma, ticari bir kültürün tedrici olarak doğuşundan ve hükümet politikası dışındaki küresel faktörlerden kaynaklanmıştı. Bürokratik elitlerin değişen koşullara adapte olmakta başarısız kaldığı bu iki ülke, tahrip edici savaflara sürüklenmiştir. Bu sonuçlar merkezi hükümet kontrolüne dayalı kalkınma stratejilerini şüpheye düşürmektedir.

1868 Meiji Restorasyonunun Japonya'daki modern ekonomik gelişmenin başlangıcını, daha önceki ekonomik gelişmenin zirvesinde sağlanan 1871 Alman siyasi birliğinin de bu ülkedeki hızlı büyümenin temellerini oluşturduğu

*Journal of Economic History, Vol.XLI, No. 1, (Mart 1981).

**Yazar, Sydney Üniversitesi, İktisat Tarihi Bölümünde (Sydney, N. S. W. 2006, Avustralya) öğretim üyesidir. Makalenin eski versiyonları 1979'da California Üniversitesi İktisat Tarihi Konferansında, 1980'de Sydney üniversitelerarası İktisat Tarihi Seminerinde ve yine 1980'de Avustralya ve Yeni Zelanda İktisat Tarihi Topluluğu tarafından iki yılda bir düzenlenen konferansta sunulmuştur. Yazar, yorum ve önerileri için katılımcılara teşekkür etmektedir.

çok yaygın bir kabulü temsil etmektedir. Her iki yorum da, bu siyasi olaylardan sonra, önceki dönemlere kıyasla daha hızlı bir gelişmeye işaret ettiği düşünülen toplam büyüme ölçülerine dayandırılmaktadır. Her iki yorumda da mevcut toplum nispeten statik ve geleneksel, yeni devlet bürokratları ise nispeten aktif ve modern görülmektedir. Özellikle devlete ait sanayi teşebbüslerinin kurulmasında olmak üzere, hükümetin doğrudan kalkınmaya müdahalesi yeni teknolojiler getirmiş ve özel girişimciler için modeller sağlamıştır. Bilhassa para ve bankacılık alanlarında olmak üzere, hükümetin kurumsal değişimi finanse etmesi, dolaylı olarak, özel girişimcilerin yeni teknolojileri daha etkin biçimde kullanabildiği bir ortamın yaratılmasını temin etmişti¹.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen manzaranın önemli bir revizyona ihtiyaç duyduğu ve hem Almanya hem de Japonya'da hükümet politikasındaki başarısızlıkların, bugün üçüncü dünya ülkelerinde sıkça görülen geniş sosyal kalkınma süreçlerini yansıttığı öne sürülmektedir. Son kantitatif çalışmalar Meiji Restorasyonu veya Alman siyasi birliğiyle aynı anda ortaya çıkan ani bir ekonomik gelişme hızlanması olduğu şeklindeki geleneksel görüşü şüpheye düşürmektedir. Japonya ve Almanya'nın modern sosyal tarihinin ilk yıllarına ait geleneksel görüntü de önemli ölçüde revize edilmiş olup bu, önceki dönemlerde görülenden ekonomik olarak çok daha yüksek bir yenilikçi faaliyet düzeyini açıklamaktadır. Merkezi hükümetler yeni teknolojileri getirmeye çalıştıklarında genellikle başarısız oldular. Aslında onların para ve kredi politikaları da muhtemelen kalkınmaya zarar vermişti. Hızlı büyüme dönemleri, hükümet politikasının dışında yer alan uygun koşullardan kaynaklanmıştı. Daha önemlisi düşük büyüme dönemleri esnasında hükümetler, ekonomik zorlukların üstesinden gelmeye yönelik politikalar uygulamada başarılı olamamışlardır. Bunun yerine yeni devletlerde gelişme zemini bulan bürokratik elitler, savaşı ve ülkelerinin tahribini sonlandırmaya önem vererek, ulusal güç üzerinde yoğunlaşmayı tercih ettiler.

Resmi Japon istatistikleri 1868'de daha yüksek bir gelişme düzeyini, bu tarihten sonra ise daha yavaş bir büyümeyi gösterecek şekilde revize

¹. Frank B. Tipton, Jr., "The National Consensus in German Economic History", *Central European History*, 7 (1974), s. 195-224.; Reinhard Bendix, "Preconditions of Development: A Comparison of Japan and Germany", Roland P. Dore (ed.), *Aspects of Social Change in Japan* (Princeton, 1967) içinde, s. 27-70; Cyril E. Black, ve diğerleri, *The Modernization of Japan and Russia: A Comparative Study* (New York, 1975), s.54-55, 158, 346-47 (Almanya üzerine), 128-41, 161-97 (Japonya üzerine); Saitō Masaru, "Introduction of Foreign Technology in the Industrialization Process", *Developing Economies*, 13, (1975), s. 168-86; Taikakai, *Naimushō shi* (History of the Home Ministry), 4 cilt, (Tokyo, 1970), Birinci Cilt, s.69. İlginçtir ki, Doğu Alman ve Japon Marksistler ekonomik kalkınmayı teşvik eden geleneksel politik değişim modeli hakkında ortak görüşü paylaşmaktadırlar. Bkn., Hani Gorō, *Meiji ishin*, (The Meiji Restoration), (Tokyo, 1956), s.58.

edilmiştir. 1868 öncesine ait yeterince sayısal verinin olmayışı ve Restorasyon sonrasında hızlı bir büyümenin yaşanması tabii olarak Restorasyonla bağlantılı bir büyüme hızlanması olduğu varsayımına yol açmıştı. Bununla birlikte Nakamura, resmi rakamları eleştirirken, reel tarımsal üretimin erken Meiji dönemi esnasında vergilerden kaçma teşebbüsleri nedeniyle eksik beyan edildiğini iddia etmektedir. Onun tahminlerine göre tarımsal üretimin büyüme oranı yaklaşık %50 kadar daha düşüktür. Buna ilaveten kırsal sanayi üretimi ilk yıllarda hemen hemen kesin biçimde eksik beyan edilmiştir. Örneğin Nakamura, özellikle gelişmiş bölgelerde verimlilik tahminlerine dayalı durumu abartmıştır. Bununla birlikte iddiasının dürtüsü hala doğrudur, ve cari tahminler onun tahminleriyle resmi rakamlar arasında ortada yer almaktadır². Almanya'da Hoffman'ın milli gelir tahminleri gerçekten 1871'den sonra kişi başına gelirin artış oranında bir azalma göstermektedir. Onun istihdam tahminleri ise daha önceki bir azalıştan sonra, tarımın payının 1870'ten 1885'e kadar değişmeden kaldığını ortaya koymaktadır. Mevcut veriler aynı zamanda 1807, 1834, veya 1848 gibi diğer önemli siyasi zamanlarla ilgili bir dönüm noktası göstermemektedir. Açık ki, Alman ekonomisi on dokuzuncu yüzyıl esnasında bir dizi uzun dalgalanma içerisinde gelişme kaydetmiştir, ancak bu dalgalanmalar siyasi birlik sürecinden bağımsız olma eğilimindeydi³.

Hem Almanya hem de Japonya'da milli bir devletin yaratılmasından önce, güçlü ve aktif bir girişimci sınıf doğmuştu. Batı ve merkezi Almanya'da mahalli elitler, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısı esnasında uzun mesafeli ticaret ve sanayi üretimiyle derin bir şekilde ilgilenir hale gelmişlerdi⁴. Bu tarihten sonra merkantilist hükümetler, onların faaliyetlerine zorluk çıkardılar ve on dokuzuncu yüzyılın ilk yıllarının sözde liberal bürokratları da aynı şekilde davrandılar. Özellikle Prusya bürokrasisi sosyal kontrolle, ekonomik kalkınmadan çok daha fazla ilgilendi ve alışlagelmiş biçimde kendi sınıflarının dışından olanlara herhangi bir inisiyatif verilmesi kabul edilmedi⁵. Benzer

² James I. Nakamura, *Agricultural Production and the Economic Development of Japan, 1873-1922* (Princeton, 1966); Ohkawa Kazushi, (Ed.), *Agriculture and Economic Growth: Japan's Experience* (Princeton, 1970); Yamada Sabura and Hayami Yujiro, "Agriculture", Ohkawa Kazushi and Hayami Yujiro, *Economic Growth: The Japanese Experience since the Meiji Era* (Tokyo, 1973), s.7-25.

³ Walter G. Hoffman, *Das Wachstum der deutschen Wirtschaft seit der Mitte des 19. Jahrhunderts* (West Berlin, 1965); Reinhard Spree, *Wachstumstrends und Konjunkturzyklen in der deutschen Wirtschaft von 1913 bis 1920*, (Göttingen, 1978).

⁴ Marx Barkhausen, "der Aufstieg der rheinischen Industrie im 18. Jahrhundert und die Entstehung eines industriellen Grossbürgertums". *Rheinische Vierteljahresblätter*, 19, (1954), s.135 ff.; Rudolf Forberger, *Die Manufaktur in Sachsen vom Ende des 16. bis zum Anfang des 19. Jahrhundert* (East Berlin, 1958).

⁵ Herbert Kisch, *Prussian Mercantilism and the Rise of the Krefeld Silk Industry* (Philadelphia, 1968); Richard H. Tilly, *Financial Institutions and Industrialization in the Rhineland* (Madison, 1966).

şekilde Tokugawa Japonya'sına ait yeni görüşler, reform dönemleri esnasında -onu boğazlamaya çalışan şogunluk teşebbüslerine rağmen- sürekli, lineer ve istikrarlı bir ekonomik ve sosyal kalkınma sürecini ortaya koymaktadır. Geniş ölçüde okunan tarımsal elkitapları ve gelişmiş belge tutma şekilleri çiftçilere, mevcut geleneksel ekim tekniklerinin en iyilerini kullanma ve ihracata dönük üretimi genişletme imkanı sağladı. Pamuk, ipek ve özellikle bitkisel yağ ekimi emek ve gübre girdilerinin daha geniş kullanılmasını gerektirdi. Bu da büyük çiftçilerin lehine oldu ve onları, kendi üretim faktörlerinin arzı ve ürünlerinin elden çıkarılması için piyasa mekanizmalarına güvenmeye zorladı. Küçük çiftçiler özellikle büküm ve dikim sektöründe olmak üzere endüstrideki ara istihdamla kombine olarak günün bir kısmında (part-time) ücretle çalışmaya yöneldi. Nüfus artışı ve onun şehir merkezlerinde birikmesi sürekli bir piyasa uyarıcısı olarak işlev gördü ve şogunluğun nihai on yılında Edo ve Osaka'nın orijinal egemenliğini tehdit edecek şekilde sayısız ikincil ticari merkez ortaya çıktı⁶.

Her iki ülkede de yeni teknolojileri getirmeye yönelik hükümet teşebbüsleri özellikle başarılı olamadı. Prusya hükümeti 1830'lu ve 1840'lı yıllarda demiryolu, yeni madencilik ve maden eritme tekniklerinin getirilmesinde oldukça ağır kaldı. Seehandlung'un başı olan Christian von Rother, Seehandlung'a ait yollarla rekabet edeceği için demiryollarına karşı çıktı. Sonunda demiryollarına izin verilince, onlar aşırı kısıtlayıcı düzenlemelere tabi tutuldular. Başlangıçta hükümet, izinsiz siyasi mesajlar için kullanılabilir korkusuyla, onların telgrafı kullanmalarına karşı çıktı⁷. Friedrich Harkort'un, hem kömür hem de demir cevherini eritme imkanını bulması, hükümetin, sadece resmi lisansa sahip kömür madencilerinin rezervleri işletebileceğine dair ısrarı nedeniyle yirmi yıl kullanılmadı. Franz Haniel'in Ruhr'dan Kuzeye doğru genişleyen büyük kömür yataklarının işletilmesi için anahtar işlevine sahip derin madencilik mili, bürokratik muhalefet nedeniyle on yıl kadar gecikmişti. Madenlerin, ihtiyaç duyulan geniş birimler halinde reorganizasyonu ve demiryolu sistemlerinin genişlemesi, sınırlı sorumlu şirketlerin daha geniş ölçüde benimsenmesini gerektirdi. Bununla birlikte hükümet, tüm örgütleri rejime yönelik siyasi muhalefetin potansiyel merkezleri olarak, direkt kontrolünün dışında

⁶ Andō Siichi, *Kinsei zaikata shōgyō no kenk yū* (Study of rural commerce in the early modern period), Tokyo, 1958; Hayami Akira, *Nihon ni Okeru keizai shakai no tenkai* (Economic and social evolution in Japan), ikinci baskı, Tokyo, 1975, s.88-91; William B. Hauser, *Economic and Institutional Change in Tokugawa Japan: Osaka and the Kinai Cotton Trade* (New York, 1974), s. 33-58.

⁷ H. Paul, "Die preussische Eisenbahnpolitik von 1835-1838" (doktora tezi, University of Rostock, 1938); Wolfgang Löser, "Die Rolle des preussischen Staates bei der Ausrüstung der Eisenbahnen mit elektreschen Telegraphen in der Mitte des 19. Jahrhunderts", *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte*, 1963, part 4, s.194-208.

P i y a s a

değerlendirmiş ve bu yüzden çok az ortaklık izni (charter) vermiştir⁸. Bu arada Rother rejimi altında Seehandlung tarafından kurulan sanayi tesisleri genellikle uygun hükümet sözleşmeleri verilmedikçe kârlı olmuyordu; onlar uzak yörelerdeki gelişmeyi teşvik etmede başarısız kaldılar ve Rother'ın 1848'deki düşüşünden sonra, ancak büyük kayıplarla satılabildiler⁹.

Japonya'da Meiji hükümetinin sınai kalkınmayla ilgili politikaları erken on dokuzuncu yüzyılın Prusya bürokrasisine ait bu revizyonist görüntüyle dikkat çekici bir benzerlik göstermektedir. Yeni hükümetin direkt sınai yatırımları ne kapsamlı ne de başarılıydı. Çoğu sınai teşebbüs tamamen hükümet sektörünün dışında işe başlamıştı. Daha da önemlisi hükümet, politik amaçlarıyla uyumluluk arz etmeyen sanayileşmeye fiilen karşı çıkmaktaydı. Meiji hükümeti Saga, Satsuma, Choshu, ve Mito'yla birlikte, Tokugawa şogunluğunun sahip olduğu madenlere ve mühimmat fabrikalarına el koyarak büyük ölçekli bir sanayi yapısı devralmış oldu. Hükümet tarafından açılan yeni fabrikalar kısmen, yerinden edilmiş samuraylara istihdam yaratmak için tasarlanmıştı. Fakat onlar, bu alanda başarısız oldular. Aynı başarısızlık eğilimi üstlenilen iş faaliyetlerinde de görülmekteydi. 1880'li yılların başlarında hükümetin, askeri mühimmat işleriyle ilgili olanları büyük ölçüde hariç tutarak maden ve fabrikaları özel girişimcilere satması, alımı yapanların siyaseten ayrıcalıklı konumlarını yansıttığı gibi fabrikaların ticari başarılarının yetersizliğini de göstermekteydi.¹⁰

Yeterince başarılı olamamalarına rağmen, devlet teşebbüslerinin özel girişimcilere öğrenim hususunda önemli bir model olma imkanı sağladığı öne

⁸ Albert K. Hömberg, *Wirtschaftsgeschichte Westfalens* (Munster, 1968), s.146; Hans Spethman, Franz Haniel (Duisburg, 1956), s.159 ff.; Friedrich Zunkel, "Die Rolle der Bergbaubürokratie beim Ausbau des Ruhrgebiets, 1815-1848", Hans-Ulrich Wehler, ed., *Sozialgeschichte Heute* (Göttingen, 1974), s.130-47 içinde; Horst Thieme, "Statistische Materialien zur Konzessionierung von Aktiengesellschaften in Preussen bis 1867", *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte*, 1960, part 2, s.285-300.

⁹ P. Schrader, "Geschichte der Königlichen Seehandlung (Preussische Staatsbank)", doktora tezi, University of Münster/Westfalen, 1911); W. O. Henderson, *The State and the Industrial Revolution in Prussia, 1740-1870* (Liverpool, 1958, s.137-40); Ulrich P. Litter, *Die Rolle des Staates in den Frühstadien der Industrialisierung: Die preussische Industrieförderung in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts* (West Berlin, 1961); Ilja Mieck, *Preussische Gewerbepolitik in Berlin, 1806-1844* (West Berlin, 1965); Herbert Pruns, *Stat und Agrarwirtschaft, 1800-1875* (Hamburg, 1979), s.90-121.

¹⁰ Andō Yoshio, "Development of Heavy Industry", Shibusawa Keizō, ed. *Japanese Society in the Meiji Era* (Tokyo, 1958) içinde, s.305-33; Kajinishi Mitsuhaya, "Development of Light Industry", *ibid.*, s.265-66; Thomas C. Smith, *Political Change and Industrial Development in Japan: Government Enterprise, 1868-1880* (Stanford, 1955); Harry D. Harootunian, "The Economic Rehabilitation of the Samurai in the Early Meiji Period", *Journal of Asian Studies*, 19, (1960), s.433-44; Naimuschōshi, vol. III, s.543-46; Harada Mikio, *Nihon kindai to keizai seisaku* (Japanese modernization and economic policy), Tokyo, 1972; Yamamoto Hirobumi, "Shoki shokusan seisaku to sono shūei", (Early measures to increase production and their revision), Andō Yoshio, ed., *Nihon keizai seisaku shi ron*, (Essays in the history of Japanese economic policy), 2 cilt. (Tokyo, 1973-1976), vol. 1, s. 3-54).

sürülmüştür.¹¹ Ancak pamuk bükümü örneğinde hükümet, yanlış teknoloji ithal ederek, kırsal bölgelerde faaliyet göstermek amacıyla 2000 adet su gücüyle çalışan iplik bükme makinesi satın almıştı. Japonların vasıflı emek kıtlığı ve yetersiz sentetik ipliği göz önüne alındığında, doğru yaklaşım, buhar gücüyle çalışan 10.000 iplik bükme makinesi olmalıydı ve bu makineler nispeten vasıfsız kızların vardiya usulüyle istihdamı vasıtasıyla günlük yirmi veya yirmi iki saat çalıştırılabilirdi. Tamamıyla özel girişimciler tarafından ithal edilmiş ve İngiliz teknolojisini kullanan Osaka İplik Bükme Şirketi 1883 yılında açıldı. Burada hükümet örneğinden ilham alınması söz konusu değildi. Bu fabrika kısa süre içerisinde bu endüstrinin standardı haline geldi ve 1883'ten sonra bütün fabrikalar, bilinçli olarak o örneği model olarak aldı.¹²

Hükümet çevreleri dışında bulunan girişimciler çok az teşvik elde edebildiler. Maliye Bakanı Matsukata Masoyoshi 1875 yılında bu durumdan şöyle yakınmaktaydı: “eğer Japonya kesintisiz biçimde, kıymetli madenlerle yabancı ürünleri satın almaya devam ederse... ve hükümet ve halk yapay bir ilerlemenin peşinden birlikte koşarlarken, biz, bundan etkilenip, kolay geçinmenin kötülüklerini çoğaltırsak, batılı malların ithali günden güne hızla ve nihayetinde nerede sona ermeye başlayacağını bile bilemeyecek kadar artacaktır.”¹³ Matsukata'nın ticaret dengesine gösterdiği bu yakın ilgi akla yatkındı, fakat onun “yapay ilerleme” ve “kolay geçim”den duyduğu rahatsızlık, mevcut durumu çok seçici biçimde algıladığını ortaya koymaktadır. 1870'lı yıllarda görülen enflasyon esnasında çiftçiler, artan fiyatlardan ve kırsal sanayilerin ve özellikle de Batılı tüketim mallarının taklitlerini üreten endüstrilerin düşük reel vergi yüklerinden elde ettikleri beklenmedik kazançları yatırımlara aktardılar. Bu tür sanayilerin ithal ikamesi için önemli bir kaynak sağlamış olması muhtemel iken; hükümet onları alenen suçlamıştı: “... bu malların yüzde seksen doksanı yabancı malların taklidine dayanan lüks mallardır ve onlar hammadde ithaliyle üretilmektedirler. Bunların imalatının ulusal güce çok az katkısı vardır”.¹⁴ İthal edilen söz konusu hammaddelerden birisi pamuk ipliği idi ve Japonya bunu, özel girişimciler uygun teknolojiyi belirledikleri zamanda rekabetçi olarak üretmeye başlamıştı. Diğeri ise yünlü kumaştı ve bu, hükümetin koyun yetiştiriciliğini teşvik etmeye yönelik

¹¹ Smith, *Political Change*, s.63.

¹² Kajinishi, “Light Industry”, s.241-46; Tsuchiya Takao, “Transition and Development of Economic Policy”, Shibusawa, Japanese Society, içinde, s.114; Gary R. Saxonhouse, “A Tale of Japanese Technological Diffusion in the Meiji Period”, *Journal of Economic History*, 34 (1974), s.149-165.

¹³ Kanazawa Yoshio, “The Regulation of Corporate Enterprise”, Arthur T. von Mehren, ed., *Law in Japan*, (Cambridge, 1962), s.481.

¹⁴ Henry Rosovsky, “Japan's Transition to Modern Economic Growth, 1868-1885”, Henry Rosovsky, ed., *Industrialization in Two Systems* (New York, 1966), s.130-31.

P i y a s a

beyhude bir teşebbüste bulunmasına yol açmıştı. İthal edilen diğer önemli mallar ise bir tüketim malı ve “kolay geçimin” açık bir kanıtı olarak şeker ile “ulusal güce” katkısı, hükümetin ödemeler dengesine olan normal ilgisinin dışında kalan askeri eşyalardı.¹⁵

Benzer bir olumsuz duruma özellikle para ve bankacılık alanlarında olmak üzere iki ülke hükümetince inşa edilmiş olan kurumsal altyapının geneli için işaret etmek mümkündür. Burada da hükümet politikası toplam büyüme konusunda ya ilgisiz kalmış yada ona zarar vermiştir; ve ayrıca genellikle özel girişimciler engellenmiştir. 1850’lerin ortalarına gelinceye kadar, aşırı derecede kısıtlayıcı olan Prusya bankacılık ve maliye politikaları, özel girişimcilerin kaçınmadığı ölçüde ekonomik büyümeye engel olmuşlardı. Hükümet 1820’den sonra para arzının genişletilmesini kabul etmemiştir, çünkü para, devlet borcunun bir parçası olarak değerlendirilmekteydi. O yıl içerisinde yapılan nihai bir anayasal yönetim önerisiyle, devlet borcundaki bir artışın temsilciler meclisinin onayına bağlı olduğu hükmü getirilmiştir. Anonim şirket tipindeki bankalar, hükümetin bu tür şirketlere olan düşmanlığından dolayı zarar görmüştü. 1871’de Fransa ile yapılan savaşın kazanılması sonucu yeni emperyal hükümet, bu ülkeden aldığı tazminatı kullanarak, konvertibl bir altın standardı kurmaya çalıştı. Ancak savaş tazminatının Berlin para piyasasına transferi uluslar arası ödemeler mekanizmasında ciddi bir sıkıntıya yol açtı. Spekülatif enflasyonist patlama, 1873’te başlayan bir depresyona dönüştü ve bu olay 1896’ya kadar neredeyse aralıksız devam etti. Ani çöküş, yatırımcıları ikileme, anonim şirketleri ise kuşkuya düşürdü. Ayrıca 1875’te kurulmuş olan Reichsbank, nispeten kısıtlayıcı bir para politikası izledi ve hükümet, askeri açıdan acil durumların olabileceği beklentisiyle geniş miktarda altın biriktirmeye devam etti. Bu faktörler, muhtemelen dünya altın üretimindeki nispeten düşük büyümenin, -depresyonun üstesinden gelmeye yardım edebilecek- yatırımları engellemesiyle birlikte ortaya çıkmıştı.¹⁶

Yeni Japon hükümeti de 1871 yılında altın standardına dayalı bir para tesis etmeye çalıştı, ancak bunda başarılı olamadı ve 1879’a kadar ülke fiili bir gümüş standardına geçti. Altın standardındaki başarısızlık, hükümetin askeri

¹⁵ Baba Masao ve Tatemono Masahiro, “Foreign Trade and Economic Growth in Japan, 1858-1937”, Lawrence Klein ve Ohkawa Kazushi, eds., *Economic Growth: The Japanese Experience* (Homewood, IL, 1968), s. 194-173; Kato Toshihiko, “Development of Foreign Trade”, Shibusawa, Japanese Society, içinde, s. 486-489.

¹⁶ Richard H. Tilly, “Germany, 1815-1870”, Rondo Cameron, ed., *Banking in the Early Stages of Industrialization* (New York, 1967), s.151-82; J.T.W. Newbold, “The Beginnings of the World Crisis, 1873-1896”, *Economic History*, 2, (1932), s.425-42; Hans Mottek, “Die Gründerkrise”, *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte*, 1966, part I, s.51-128; Hans Rosenberg, *Grosse Depression und Bismarckzeit* (West Berlin, 1967), s41-42, 62-78.

teçhizat alımlarında kullanmak için çıkardığı konvertibl olmayan kağıt paraya ve daha önceki ödeme kayıplarını telafi için daimyo ve samuraylara arz edilen tahvillere yeterince güvenilmemesinden kaynaklanmıştı. Dolayısıyla hükümet, 1880'deki siyasi tartışmanın ana nedeni haline gelen şiddetli enflasyondan bizatihi sorumluydu. Ōkuma Shigenobu'nun hükümete yeni bir parasal reforma temel oluşturacak büyük bir dış borçlanma anlaşması yapma önerisi, ulusal bağımsızlığa zarar verme ihtimalinin yüksek olduğu gerekçesiyle kabul edilmemişti. Hükümet, bunun yerine Matsukata tarafından önerilen deflasyon politikasını benimsedi. Matsukata'nın niyeti öncelikle hükümetin reel gelirlerini artırmaktı. O, aynı zamanda "hükümet tahvillerinden nemalanarak yaşayanların", yani eski daimyo ve samurayların gelirlerinin devamını da gerekli görmekteydi. Matsukata deflasyonunun, Japonya'nın yurtiçi fiyat düzeyini düşürerek ihracatın teşvik bulacağını ümit ediyordu.¹⁷ Para arzını yaklaşık %25 kadar azaltan deflasyonun sonuçları dramatik oldu. Fiyatlar düştü ve bu, özellikle kırsal bölgelerde olmak üzere sınai ve ticari sektörlerde şiddetli bir depresyona ve yaygın iflaslara yol açtı. Çiftçilerin gelirleri azalırken bile, üzerlerindeki reel vergi yükü artmıştı. Vergileri ödeyememe nedeniyle, 1883 ile 1890 arasında yaklaşık 368.000 çiftçi 110.000 acre (1 acre=0,404 hektar) tutarında toprak kaybına uğradı.¹⁸ Deflasyon nedeniyle yatırım fonları, ithalatın yerini alabilecek kırsal tüketim malları sanayilerinden hükümetin, ağır ithalata gereksinim duyan askeri harcamalarına yöneldi. Fiyatlardaki büyük düşüşe ve hükümete yönelik askeri direncin sona ermesine rağmen 1870'lerin sonlarından 1880'lerin ilk yıllarına kadar askeri harcamalar %50 artış gösterdi ve hükümetin kıymetli maden rezervlerinde büyük bir azalma meydana gelmesinden kaynaklanan kredi sınırlaması, depresyondan çıkıp yeniden toparlanmayı yavaşlattı.¹⁹

İhracat 1880'li yıllar boyunca gerçekten arttı, fakat bu, sadece kısmen deflasyondan kaynaklanmıştı. Dünya gümüş üretiminin altına nispetle artıyor olması nedeniyle, Japonya'nın gümüşe dayalı parası sürekli değer

¹⁷ Smith, *Political Change*, s.96-97; Fukushima Masao, "Meiji shonen no keizai seisaku to shihon chikuseki no mondai: Ōkubo-Ōkuma kōso Matsukata kōsō", (Economic policy and the problem of capital accumulation in the early Meiji years: the conception of Ōkubo-Ōkuma and the conception of Matsukata), *Tōyō Bunka*, 9, 1952, 1-20; Sidney D. Brown, "Ōkubo Toshimichi: His Political and Economic Policies in Early Meiji Japan", *Journal of Asian Studies*, 21 (1962), s.194.

¹⁸ Nobutaku Ike, *The Beginnings of Political Democracy in Japan* (Baltimore, 1950), s.160-68; Aoki Kōji, *Miji nōmin sōjō no nenjiteki kenkyū* (Yearly studies of Meiji peasant uprising), Tokyo, 1967; Yamaguchi Kazuo ve Habara Matakichi, "Development of Agricultural and Marine Industries", *Shibusawa, Japanese Society*, içinde, s.421-27.

¹⁹ Emi Koichi, *Government Fiscal Activity and Economic Growth in Japan, 1868-1960* (Tokyo, 1963), s.140; Katō Toshihiko, "Development of the Monetary System", *Shibusawa, Japanese Society*, içinde, s.207-08.

P i y a s a

kaybetmekteydi ve bu, ihracatı teşvik ediyordu. Aynı zamanda özellikle ipekte olmak üzere Japon ürünlerine olan dünya talebi, 1870-1890 arasında istikrarlı bir artış trendi gösterdi. 1880 sonrasında bu hızlanmada kesintinin olmaması yurtiçi enflasyonun değil, dış talebin kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır.²⁰ 1880'lerin sonlarında özel teşebbüsler, Osaka Spinning Company'yi model alan ve buhar gücüne dayalı büyük iplik fabrikaları kurmaya başladılar. Bu, sanayi ihracatında önemli bir gelişme idi ve hükümetin deflasyon ve depresyon politikası onun gecikmesine yol açabilirdi.

1895'te hükümet, altın standardına geri dönmek için Çin'e yüklenen tazminatı kullanmayı önerdi. Özel girişimciler, özellikle de pamuklu ürünlerin imalatçıları Japon parasının devalüe edilmesinin ihracatı teşvik etmede önemli bir rol oynadığını fark ederek, aksi yönde hareket ettiler. Shibusawa Eiichi gümüş standardının "tarife otonomisine sahip olmayan Japonya'ya bir tür koruyucu tarife olarak" hizmet ettiğini öne sürmüştür. Hükümet yetkilileri Japonya'nın ücret ve fiyatlardaki artışlarla ve negatif bir ödemeler dengesiyle mücadele etmek için altın standardını benimsemesi gerektiğini öne sürerek, bu tür iddiaları reddettiler. Fakat ani enflasyonun ve ithalattaki yükselişin başlıca sebebi, Çin ile savaşta hükümetin yaptığı askeri harcamalar olmuştur ve altın standardını benimsemede ana motive edici gücün hükümet olması, onun, önemli bir kısmı altın standardına sahip ülkelerden gelen savaş araç-gereçleri ile ağır sanayi teçhizatı ithalini kolaylaştırmak istemesine dayanıyordu.²¹

Devlet sınai bankaları ile devletin sponsorluğundaki Ulusal Bankalar, Japonya'nın kalkınmasında genellikle kendilerine atfedilen derecede baskın bir rol oynamamışlardır. 1876 tarihli bankacılık yasasıyla yeni ulusal bankalara daha fazla fon akarken, bunun çoğu samuraylardan değil, halk tabakasından gelmişti. Diğer bir ifadeyle fonların büyük kısmı komütasyon (commutation) tahvilleri yoluyla endirekt olarak hükümetten çok, direkt olarak özel sektörden akmıştı. Yatırımların kolaylaştırılması için Matsukata, ulusal ve sıradan bankaların yanında, uzmanlaşmış hükümet bankalarının oluşturulması fikrinde ısrar etmişti, çünkü zikredilen bu ulusal ve sıradan bankalar "sınai" değil, "ticari" idi. Mevcut bankaların muhalefeti yasanın çıkmasının, 1890'dan 1897'e gecikmesine neden oldu. Neticede Meiji döneminin kalıntıları üzerinde tarım, sanayi ve ticarete büyük borçlar aktarmış olan üç banka

²⁰ Katō, "Foreign Trade", s.488, 495; Huger T. Patrick, "External Equilibrium and Internal Convertibility: Financial Policy in Meiji Japan", *Journal of Economic History*, 25 (1965), s.187-213.

²¹ Matsukata Masayoshi, *Report on the Adoption of the Gold Standard* (Tokyo, 1899), s.158; Katō, "Monetary System", s.215-18; Harry T. Oshima; "Meiji Fiscal Policy and Economic Progress", William W. Lockwood, ed., *The State and Economic Enterprise in Japan* (Princeton, 1965) içinde, s.372-76.

kuruldu. Fakat hükümet bu miktarın yüzde onundan daha azı için bizzatli katkıda bulunmuştu; geri kalan kısım mevduatlardan ve bankaların kendi tahvillerinden gelmişti. Ayrıca Ulusal Bankalara daha önceden büyük önem verilmesi resmi çevrenin dışında kalan, özellikle de tefecilerin ve karşılıklı borç birlikleri gibi küçük finansal kurumların oynadığı önemli rolün yeterince fark edilememesine yol açmıştır. 1880'lerin ortalarında tefecilerin sağladıkları borçlar tek başına Ulusal Bankaların verdikleri borçların %70'ine denk geliyordu ve Meiji dönemi boyunca bu küçük kurumlar, muhtemelen Ulusal Bankalardan akan miktara eşit düzeyde kredi sağlamışlardı.²²

Almanya 1850 ile 1873, Japonya ise 1868 ile 1918 arasında hızlı bir gelişme gösterdi; fakat hızlı büyüme, büyük ölçüde hükümet politikasına dışsal olan nedenlerden kaynaklanmıştı. Bu iki uzun hızlı ilerleme dönemi esnasında dış ve iç piyasalar, özel girişimciler tarafından hızla ve etkin bir şekilde kullanılan fırsatlar sundular. Alman mamul mal ihracatı uluslar arası ticaretteki payını arttırmaya başladı. Bu, Alman metal ve makine sanayilerinin artan uygunluğunun kanıtıydı. Ayrıca birincil ihraç malları pazarı yüksek konumunu devam ettirmişti. Almanya 1846 yılında İngiliz Hububat Yasalarının sona ermesinden yararlanan ilk bölgeydi ve 1860'lara kadar İngiliz hububat ithalatının yaklaşık %60'ı bu bölgeden sağlanmıştı.²³ Alman yurtiçi piyasası, demiryolu sistemi, daha önce izole olmuş bölgesel ekonomileri birbirine bağladıkça genişledi ve derinleşti. Demiryolları büyük ölçüde özel girişimlere dayanıyordu, fakat onların büyük sermaye gereksinimleri, 1840'lı yıllarda olduğu gibi tarımsal kredi arzına yönelik bir tehdit ortaya çıkarmadı. Bunun nedeni kısmen hükümetin anonim şirketlere olan muhalefetini hafifletmesi ve kısmen de California'daki yeni madenlerden altın akmaya başlamasına bağlı olarak uluslar arası sermaye arzının artmasıydı. Benzer şekilde geleneksel el sanatları ürünleri, çay, ipek ve artan ölçüde pamuklu malların dış pazarları, Japon tüccar ve imalatçılara zengin kazançlar sağlamıştır. Genellikle göz ardı edilmesine karşın Japonya'nın iç pazarı da önemli bir rol oynamıştır. Özellikle elverişli iç ve dış piyasaların kombinasyonu, ağır vergi yüküne rağmen bir grup olarak çok kötü durumda olmayan çiftçilerin gelirlerinin devamını sağladı. Bilhassa büyük çiftçiler kâr ettiler ve onların sahip oldukları fonlar genellikle sınai yatırımlara yöneldi.²⁴

²² Oshima, "Fiscal Policy", s.379; Kozo Yamamura, "Japan, 1868-1930: A Revised View"; Rondo Cameron, ed., *Banking and Development* (New York, 1972); idem, *A Study of Samurai Income and Entrepreneurship* (Cambridge, 1974); Asakura Kōkichi, *Meiji zenki nihon kinyū kōzō* (Japanese financial structure in the Meiji period), Tokyo, 1961.

²³ Walther G. Hoffman, "Strukturwandlungen im Aussenhandel der deutschen Volkswirtschaft seit der Mitte des 19. Jahrhunderts", *Kyklos*, 10, (1967), s.287-306; B. R. Mitchell and Phyllis Deane, *Abstract of British Historical Statistics* (Cambridge, 1971, s.100-02.

²⁴ Yamaguchi and Habara, "Agriculture", s.421-77; Alan H. Gleason, "Economic Growth and Consumption in Japan", Lockwood, Sate, içinde s.391-444; Simon S. Kuznets, "Trends in Level and

P i y a s a

Her iki ülkede de olağanüstü elverişli iç ve siyasal faktörler hızlı ekonomik büyümeye yardım etti. Almanya dahilinde 1848 devrimlerinin sonucu, geleneksel zirai ve bürokratik elitler, sahip oldukları etkin güçlerini sürdürmekle beraber, bazı yeni ticari ve sınai çıkarlar elde ettiler. Yeni menfaatlerin artan ağırlığı eski zirai elite doğrudan zarar vermedi. Bu kesim için Britanya piyasası 1870'lere kadar konumunu devam ettirmişti. Ulaşım, sınai kalkınma, bırakınız yapsınlar (laissez faire) ve serbest ticarete dayalı kapsamlı bir mutabakat ekonomik elitleri 1860'lara kadar birbirleriyle kaynaştırmıştı. Ekonomik uzlaşma, ulusal birleşme şekli üzerindeki siyasal mücadelenin yoğunlaştığı zaman bile varlığını sürdürdü.²⁵ Uluslar arası ortamda serbest ticarete olan yaygın bağlılık, doğrudan Almanya'nın kazancına olmaktadır. Ayrıca Bismarc'ın diplomasisi üstü kapalı İngiliz desteği altında gitmekteydi. Bismarc'ın kuşkusuna ve onun izlediği metotların şaşkıncılığına karşın Britanya'nın düşüncesi genellikle Alman birliğinin kaçınılmazlığı şeklindeydi; Fransız iddialarına karşı düşmanca bir tutumu temsil eden bu görüş, Bismarc'a neredeyse tam bir hareket serbestisi vermektedir.²⁶

Japonya'da bütün önemli iç siyasal güçler hem politik hem de ekonomik açıdan ulusal kalkınma hedefine bağlı kaldı. İlk birleşme döneminden sonra önemli elitlerden hiçbirisi yeni devlet için bir tehlike yaratacak derecede zarar görmediler. Geniş tabanlı mülkiyet ile siyasal istikrar arasındaki bağ Japonya'da özellikle güçlüydü, çünkü çiftçilerin üzerindeki ağır arazi vergisi yükü öncelikle eski daimyo ve samurayların komütasyon tahvilleri için ödenmekteydi. Batılı olmayan bir ulus olarak Batılı güçlerin kendi iç işleriyle meşgul olması işgal ihtimalini azaltmıştı. Amerika, İtalya ve Almanya'daki savaşlar, 1860'lı yılların sonlarında yaşanan ılımlı depresyon, 1873'ten 1896'ya kadar uzanan "Büyük Depresyon" Batılı enerjileri absorbe etmişti. 1890'larda II. William'ın Japonya'yı bizatihi "Sarı Tehlike" olarak ilan etmesi Japonya'nın, Batının "yeni emperyalizmine" direnme kapasitesini geliştirmişti.

Bundan sonra daha az uygun ortamlarda görev yapan hükümetler, ekonomik duruma yeterince karşılık vermeyi başaramadı. Her iki hükümet de yurt dışında

Structure of Consumption", Klein and Ohkawa, Economic Growth, s.197-244; Horie Yasuzō, "The Development of the Domestic Market in the Early Years of Meiji", Kyoto University Economic Review, 15, no.1 (1940), s.42-59.

²⁵ Eugene M. Anderson, The Social and Political Conflict in Prussia, 1858-1864 (Lincoln, 1954); Heinrich A. Winkler, Preussischer Liberalismus und deutscher Nationalstaat (Tübingen, 1964); M. Guel, Industrieller Aufstieg und bürgerliche Herrschaft: Sozioökonomische Interessen und politische Ziele des liberalen Bürgertums in Preussen zur Zeit des Verfassungskonflikts, 1857-1867 (Cologne, 1975).

²⁶ René Albrecht-Carrié, A Diplomatic History of Europe since the Congress of Vienna (New York, 1958), s.128, 136; R. W. Seton-Watson, Britain in Europe, 1789-1914 (Cambridge, 1955), s.438-77, 493-99.

saldırgan genişleme, yurt içinde ise görüş ayrılıklarının bastırılmasına dayalı bir siyasi tepki göstermeyi tercih etti. Almanya'da 1873 çöküntüsü nispeten düşük büyümenin yaratılmasına ve yirminci yüzyılın ortalarına kadar devam eden bir tarımsal depresyona neden oldu. Hükümetin ekonomik tepkisi yetersizdi; bu, kısmen, ekonomik çıkar grupları arasındaki eski dayanışmanın dağılmasından kaynaklanmıştı. Altın standardının getirilmesi ve banknot arzının Reichsbank'ın tekelinde olması kredi arzını daraltarak yatırımları engelledi. Merkezi hükümet, bir taraftan federal devletlerin karşı koymasını nedeniyle demiryolu sistemi üzerine kontrol sağlamada başarısız olurken, diğer taraftan Reichstag'daki muhalefet yüzünden yeterince gelir kaynağı yaratamıyordu. Koruyucu tarifelerin getirilmesi, Almanya'nın deniz aşırı kolonyal genişlemesinin başlaması ve yeni doğan sosyalist partiyi yasa dışı ilan eden yasanın çıkarılması gibi olaylar yaşanırken, Bismark'ın siyasi tepkisi Reichstag'daki liberallerle olan ittifakını kesmek oldu. Bismark'ın düşüşü ve 1890'larda endüstriyel büyümenin toparlanmasının ardından tarımsal depresyonun devam etmesi, iktidarda olanları dış genişlemenin sürdürülmesi gereğini konusunda ikna ederken, sosyalistler yurtiçinde günah keçisi olarak hizmet etmeye devam etmişlerdir²⁷.

Japonya'da savaş döneminde mamul mallara olan talebin çökmesi, 1920'ler ile 1930'lu yıllar boyunca süren bir yavaş büyüme dönemini başlattı. Bu dönem, dünya ipek talebindeki azalmanın neden olduğu şiddetli bir tarımsal depresyon ile daha da güç hale geldi. Almanya'da olduğu gibi burada da hükümetin ekonomik tepkisi yetersiz kaldı. Bunun sebebi kısmen herhangi sert bir girişimin bazı güçlü çıkar gruplarına zarar vermesi ihtimaliydi. Hükümet politikasının, enflasyonist para ve maliye politikası ile altın standardını savaş öncesi döviz kurları düzeyinde sürdürmeye yönelik deflasyonist teşebbüsler arasında gidip gelmesi endüstriyel büyümeye zarar verdi. 1929'da altın standardına geri dönmeye yönelik nihai karar özellikle yanılttı.²⁸ Keza Almanya'da olduğu gibi yönetici elitin siyasi tepkisi, dış genişleme politikasına ve zayıf sosyalist ve komünist partilerin fiili etkisiyle orantısız olarak yurtiçindeki solcuların baskı altına alınmasına dayalı bir program idi.²⁹ Ne Almanya ne de Japonya'da elitler ticari ilişkilerin rekabetçi olmaktan çok işbirlikçi olabileceğini, tarımsal krizlerin yapısal olduğunu ve kırsal statükoyu savunmanın gerçekte yurtiçi siyasal durumu kötüleştirdiğini yada geniş ölçüde iç piyasaya dayalı bir tüketici malları üretiminin ihracata güvenin devam etmesine bir alternatif olabileceğini açıklamaya istekli olmuşlardı.

²⁷ Rosenberg, Grosse Depression; Dirk Stegmann, Die Erben Bismarcks: Parteien und Verbände in der Spätphase des Wilhelminischen Deutschland (Cologne, 1970).

Merkezi hükümetin başarısızlığı kritikti, çünkü bu Alman faşizmi ile Japon militarizminin yolunu açmıştı. İç politika başarısızlığını telafi etme ihtiyacı Alman hükümetini, artan ölçüde maceracı ve sorumsuz bir dış politikaya yöneltti ve sonuçta Almanya, Birinci Dünya Savaşına girdi. Bu bozgunun acıları ve emperyal hükümet tarafından çözülemeyen sosyal problemlerin kontrol edilemezliğinin sürmesi Weimar Cumhuriyeti için sürdürülemez bir yük ortaya çıkarmıştı. Almanya yine dışarıda saldırı, içeride ise baskı politikasına geri döndü ve bunun sonucu yine kazanılamayan bir savaşa iştirak etmek oldu. Paralel bir davranış biçimiyle Japon elitlerinin ekonomik gelişmenin yarattığı yeni koşullara ayak uydurma başarısızlığı sınırsız bir genişlemeciliğe neden olarak, nihayetinde onların da kazanamadıkları bir savaşa girmelerine yol açtı.

Alman ve Japon elitlerinin başarısızlığı önemini korumaktadır; çünkü Almanya ve Japonya'nın tarihleri, bugün birçok ülke için müşterek olan siyasal ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkiye dair bir model sağlamaktadır. Maddi refah ümidi uluslar arası modernizasyon süreci ve bu nedenle yükselen milletlerin ulusal sembol sistemleri için merkez bir unsur olmaya devam etmektedir.³⁰ Bununla birlikte Almanya ve Japonya gibi ülkelerden öğrenilebilecek dersler hayli problematiktir. Burada merkezi ekonomik idarenin benimsenmesine yönelik basit öneriye atıf yapılmamaktadır.³¹ Almanya ve Japonya sanayileşme öncesi dönemde birkaç kuşak boyunca gelişmiş olan kurumlar ve ticari alışkanlıklar üzerine inşa edilmiştir ve merkezi yönetim, bu gelişme tarzını hızlandırmaktan çok engellemiş gözükmektedir. Ne Almanya ne de Japonya tecrübesi David Apter's'in oldukça güç fark edilen şu tezini doğrulamaktadır: bilginin ithal edilmesinin gerekli olduğu "modernizasyon" dönemi boyunca, "optimal" olmasına rağmen "modernize eden otokrasiler" ve "neo-merkantilist sistemler", yeni elit grupları absorbe etmeyi başaramamışlar ve dolayısıyla bu sistemlerin yeni bilgi yaratmaya başladığı "sanayileşmeye" geçiş esnasında şiddetli baskıya maruz kalmışlardır.³² Hem Alman hem de Japon elitler politik modernizasyonu sınırlarken, optimalin altında

²⁸ Naimuschō shi, part. III, s.114; Hugh T. Patrick, "The Economic Muddle of the 1920's", James W. Morley, ed., *Dilemmas of Growth in Prewar Japan* (Princeton, 1971), s.211-66.

²⁹ Kato Shūichi, "Taischō Democracy as the Pre-Stage for Japanese Militarism", Bernard S. Silberman and Harry D. Harootunian, eds., *Japan in Crisis* (Princeton, 1974) içinde, s.217-36; Richard H. Mitchell, *Thought Control in Prewar Japan* (Ithaca, 1976).

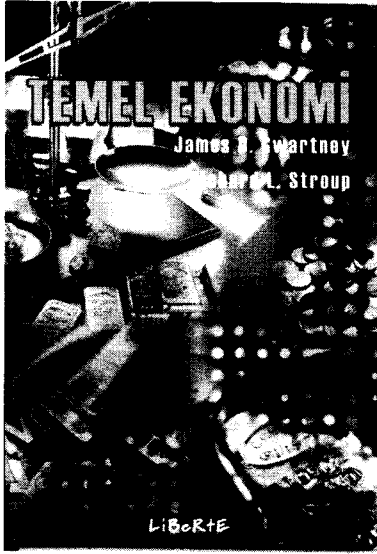
³⁰ David E. Apter, "Nationalism, Government, and Economic Growth", *Some Conceptual Approaches to the Study of Modernization* (Englewood Cliffs, 1968), s.56.

³¹ Örneğin, Cyril E. Black, *The Dynamics of Modernization* (New York, 1966); Angus Maddison, *Economic Growth in Japan and the USSR* (New York, 1969).

³² David E. Apter, *The Politics of Modernization* (Chicago, 1965), s.133-35, 402-21; idem, *Choice and the Politics of Allocation* (New Haven, 1971), s.42-43.

ekonomik politikalar takip ettiler. Fakat bu endüstriyalizme geçiş değil, aksine kendilerini içeride baskı dışarıda ise saldırganlığa teşvik eden bir depresyon ve yabancı pazarların kaybı idi. Almanya ve Japonya tecrübelerinden ortaya çıkan örnek iyimserlik için pek de bir zemin sağlamamaktadır. Geleneksel elitin parçalarından yeni elitler ortaya çıkmakta ve böylece muhtemel olan modernizasyon türü üzerine sınırlamalar konmaktadır. Merkezi hükümetin gücü arttıkça onlar, ulusal sembol sistemlerini kendi güç tekellerinin devamını meşrulaştırmak için kullanmakta ve askeri gücü, içerdeki hoşnutsuzluğu başka yöne saptırmak için hem iç hem de dış şamar oğlanlarına karşı yönlendirmeye büyük önem vermektedirler. En iyi tarafıyla düşünüldüğünde bile merkezi hükümet politikası uzun dönemli sosyal istikrarın bağlı olduğu ekonomik büyümeyi geniş ölçüde engellemiştir. En kötü yönüyle bakıldığında ise o, savaş ve tahribata giden yolun açılmasına neden olmuştur.

Çeviren: Ahmet Uzun

Günümüz insanı, iktisadi etkinliklerinin ilkelerini ve kurallarını anlamakta oldukça zorlanıyor. “Piyasa Ekonomisi”, onun için, ancak konunun uzmanlarının sırtına vakıf olabileceği bir dizi karmaşık kavramlar ve süreçler bütünü demek. Oysa, “fiyat-kar mekanizmaları”ndan “gerçek gelirlerdeki artış”a, “özelleştirme”den “anayasal ekonomi”ye kadar birçok kavramın doğru olarak anlaşılması hiç de zor değil. Üstelik bu, iktisadın ve iktisadi davranışın öneminin nihayet kavranmaya başladığı bir ülkenin insanları için vazgeçilmez bir gereklilik. Temel Ekonomi, işte, piyasa ekonomisinin işleyişini belirleyen başlıca kavramları ve ilkeleri yalın bir dille sunarak büyük bir boşluğu dolduruyor. Ve ekonomiye ilişkin bilincimizi yeni gelişmelerle uyumlu bir hale getiriyor.

Piyasa